

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın, *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Mahinur Özdemir Göktaş* tarafından Anayasanın 98 ve İç Tüzüğü'nün 96. ve 99. Maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Öznur Bartin

Hakkâri Milletvekili

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen ve Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elâzığ, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa'yı doğrudan etkileyen depremler, resmi verilere göre 50 binden fazla yurttaşın yaşamını yitirmesine, 100 bini aşkın yurttaşın yaralanmasına ve milyonlarca insanın yerinden edilmesine yol açmıştır. Depremin üzerinden üç yıl geçmesine rağmen bölge genelinde barınma, sağlık, altyapı ve sosyal iyileşme alanlarında yapısal kriz devam etmektedir. Afetin yarattığı yıkım yalnızca fiziksel değil; ekonomik, toplumsal ve yönetsel bir çöküşe işaret etmektedir. Bu tablo, kamusal otoritenin deprem gerçeğine uygun, bilimsel ve bütünlüklü bir afet politikası geliştiremediğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Deprem bölgesinde yüzbinlerce konut yıkılmış veya ağır hasar almıştır. Hatay'da resmi verilere göre 80 bin 323 yapı yıkılmış ya da ağır hasar görmüş, 234 binin üzerinde konut ağır ve orta hasarlı tespit edilmiştir. Buna karşın teslim edildiği açıklanan 150 binin üzerindeki konutun önemli bir bölümünün altyapı ve donanım eksikleri nedeniyle fiilen yaşama geçmediği; anahtar teslimi yapılmayan veya oturulamaz durumda olan konutlar nedeniyle yurttaşların kira yardımından da mahrum kaldığı ifade edilmektedir. Kent genelinde 200'ü aşkın konteyner alanda en az 218 bin kişi halen geçici barınma koşullarında yaşamaktadır.

Hatay'da 24 bin 147 kişi yaşamını yitirmiş, 563 bin 751 kişi göç etmek zorunda kalmıştır. Kentte altyapı yıkımı büyük ölçüde giderilememiş; kazılmış yollar, temizlenmeyen enkaz alanları ve kesintili temel hizmetler gündelik yaşamı aksatmaktadır. Adıyaman'da 8 bin 387 kişi yaşamını yitirmiş, 17 bin 499 kişi yaralanmış; 1.485 yapı yıkılmış, 68 bin yapı hasar görmüştür. Diyarbakır'da 7 bina yıkılmış, 411 yurttaş hayatını kaybetmiş, yüzlerce yapı ağır hasar almıştır. Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman'da kalıcı konut üretiminin ihtiyacın gerisinde kaldığı; Osmaniye, Kilis ve Elazığ'da yeni yerleşim alanlarının altyapı eksikleriyle teslim edildiği; Gaziantep ve Adana'da ise göç baskısının kira ve konut krizini derinleştirdiği gözlemlenmektedir.

Rezerv alan uygulamaları özellikle Hatay ve Kahramanmaraş'ta yeni mağduriyetler yaratmış; mülkiyet hakkı, yerinde yaşam ve kent hafızası gözetilmeden yürütülen süreçler yurttaşları belirsizlik içinde bırakmıştır. Konteyner alanların güvenlik, hijyen ve sosyal yaşam koşulları ise insan onuruna yakışır barınma standartlarının uzağındadır.

Depremde çok sayıda sağlık emekçisi yaşamını yitirmiş, hastaneler ve aile sağlığı merkezleri hizmet dışı kalmıştır. Hatay'da yaklaşık 105 bin kişi aile hekimine erişememekte; Samandağ, Defne ve Antakya'da sağlık hizmetleri büyük ölçüde konteyner kliniklerde yürütülmektedir. Eğitim ve araştırma hastanelerinin kapasitesi deprem öncesinin gerisindedir; ruh sağlığı hizmetleri travmanın boyutuyla orantılı değildir.

Adıyaman'da yıkılan 12 Aile Sağlığı Merkezi'nin (ASM) yalnızca bir kısmı yeniden inşa edilmiş; halen 20 hekim konteynerlerde hizmet vermektedir. Yaklaşık 50 bin kişi birinci basamak sağlık hizmetini konteyner koşullarında almaktadır. Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi'nin ağır hasar alması, kadın ve çocuk sağlığı hizmetlerinde ciddi boşluk yaratmıştır. Diyarbakır'da afet sonrası kurulan sivil inisiyatiflerin vurguladığı üzere, afet yönetimindeki yapısal eksiklikler giderilmemiş; risk yönetimi ve hazırlık süreçleri kurumsallaştırılmamıştır.

On binlerce ailenin 20 metrekarelik konteynerlerde yaşamaya zorlanması, kadınlar ve çocuklar açısından çok boyutlu bir hak ihlali doğurmaktadır. Sahada yapılan araştırmalar, çocuklarda beslenme yetersizliğine bağlı gelişim geriliklerinin sürdüğünü göstermektedir. Hatay'da öğrenci sayısı 120 binden 77 bin 295'e düşmüş; okul yıkımları, ulaşım maliyetleri ve yoksulluk eğitime erişimi sınırlamıştır. Okul bulunmayan konteyner alanlarda çocuklar uzak bölgelere gitmek zorunda kalmakta, aileler yalnızca servis için yüksek bedeller ödemektedir.

Kadınlar açısından uzun süreli geçici barınma koşulları psikososyal sorunları derinleştirmekte; sağlık, hijyen ve güvenli yaşam alanlarına erişim sınırlı kalmaktadır. Travma sonrası ruh sağlığı destekleri yetersizdir. Depremzedeler barınmadan temel ihtiyaçlara, kamusal hizmetlere erişimden adalete kadar birçok alanda hak ihlallerinin sürdüğünü ifade etmektedir.

Depremde yıkılan yapıların denetim süreçlerine ilişkin soruşturma ve davaların önemli bir kısmı sonuçlandırılmamış; sorumlular hakkında etkin ve caydırıcı bir yargılama süreci işletilmemiştir. Afet yönetiminde liyakat, şeffaflık ve sivil toplum katılımı kurumsallaştırılmamış; üç yıl geçmesine rağmen aynı yapısal eksiklikler varlığını sürdürmüştür. Bu durum, afetin doğal bir felaket olmanın ötesinde, kamusal ihmal ve denetimsizlikle ağırlaşan bir toplumsal yıkıma dönüştüğünü göstermektedir.

Üçüncü yıl itibarıyla deprem bölgesinde ortaya çıkan tablo, güvenli konut, erişilebilir sağlık hizmeti ve insanca yaşam koşullarının hâlâ sağlanamadığını göstermektedir. Bilimsel planlama, toplumsal katılım ve kamusal sorumluluk temelinde köklü bir yeniden yapılanma programı hayata geçirilmediği sürece, bu çok katmanlı kriz derinleşerek devam edecektir. Deprem gerçeği karşısında ihmale dayalı politikaların bedelini yurttaşlar ödemeye devam etmektedir.

Bu bağlamda;

1. Konteyner alanlarda yaşayan kadın ve çocuklara yönelik düzenli psikososyal destek programlarından yararlanabilen kişi sayısı nedir?
2. Çocuklarda beslenme yetersizliği ve gelişim geriliğine ilişkin yapılan resmi tarama çalışmalarının sonuçları nelerdir?
3. Deprem sonrası artan yoksulluk karşısında düzenli sosyal yardım alan hane sayısı il bazında kaçtır?
4. Kadınlara yönelik şiddet ve güvenlik risklerine ilişkin konteyner alanlarda yapılan denetimlerin sonuçları nedir?